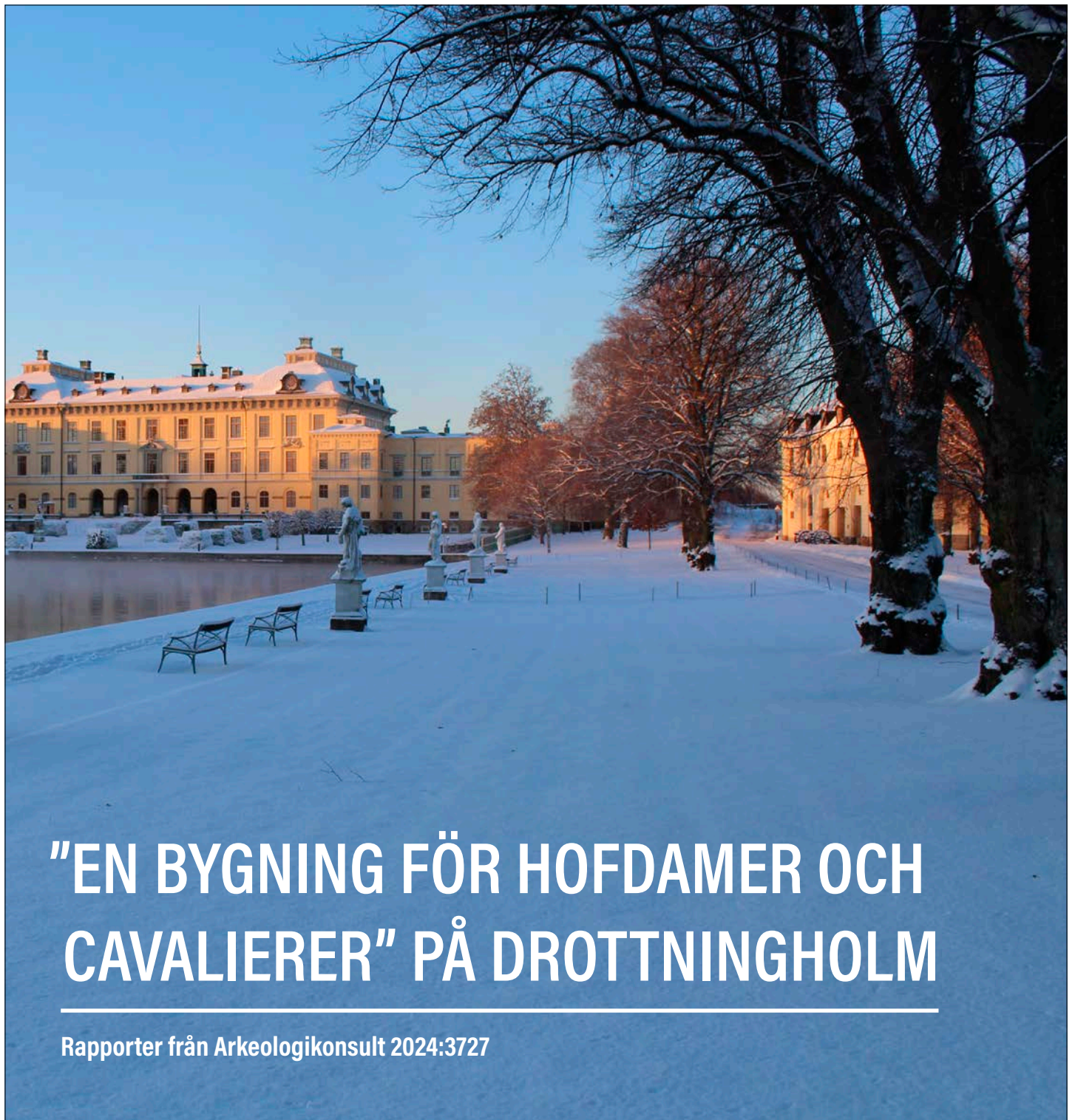

"EN BYGNING FÖR HOFDAMER OCH CAVALIERER" PÅ DROTTHINGHOLM

Rapporter från Arkeologikonsult 2024:3727

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Lämning L2024:554

Fastighet Drottningholm 1:1.

Lovö socken

Ekerö kommun

Stockholms län

Författare Philip Tonemar

Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Stockholms län
Länsstyrelsens diarienummer:	431-5446-2024
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2024-02-27
Uppdragsnr i KMR:	202400267
Företagare:	Statens Fastighetsverk
Fastighet:	Drottningholm 1:1, Ekerö kommun
Berörda lämningar, KMR:	L2024:554 (husgrund), L2024:7465 och L2024:7466 (färdväg)
Typ av undersökning:	Arkeologisk schaktningsövervakning
Utförandetid, fältarbete:	2023-11-29 samt 2024-04-24 – 2024-09-10
Inmätningssystem:	RTK-GPS
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdssystem:	RH2000
Projektledare:	Philip Tonemar
Rapportansvarig:	Philip Tonemar
Fältpersonal:	Peter Sillén, Philip Tonemar
Fyndfotografering:	Philip Tonemar
Planer och layout:	Sverker Holmqvist
Fynd:	Samtliga fynd har gallrats efter registrering

ARKEOLOGIKONSULT

Karins väg 5, 194 61 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41
www.arkeologikonsult.se

Fastighetskartan (Topografi 10 och Fastighetsindelning): ©Lantmäteriet
Omslagsbild: Drottningholms slott vid den frivilliga utredningen under november 2023. Direkt utanför byggnaden till höger i bild, det så kallade Slottsstallet, framkom delar av en kullerstensbelagd färdväg från 1700-talets slut.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

"EN BYGNING FÖR HOFDAMER OCH CAVALIERER" PÅ DROTTHINGHOLM

Rapporter från Arkeologikonsult 2024:3727

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Lämning L2024:554

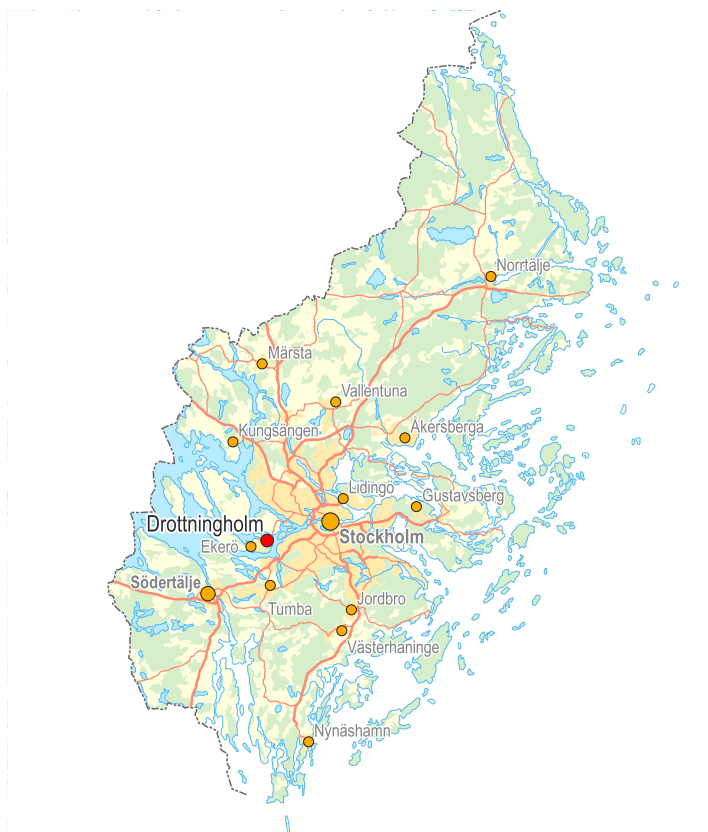
Fastighet Drottningholm 1:1

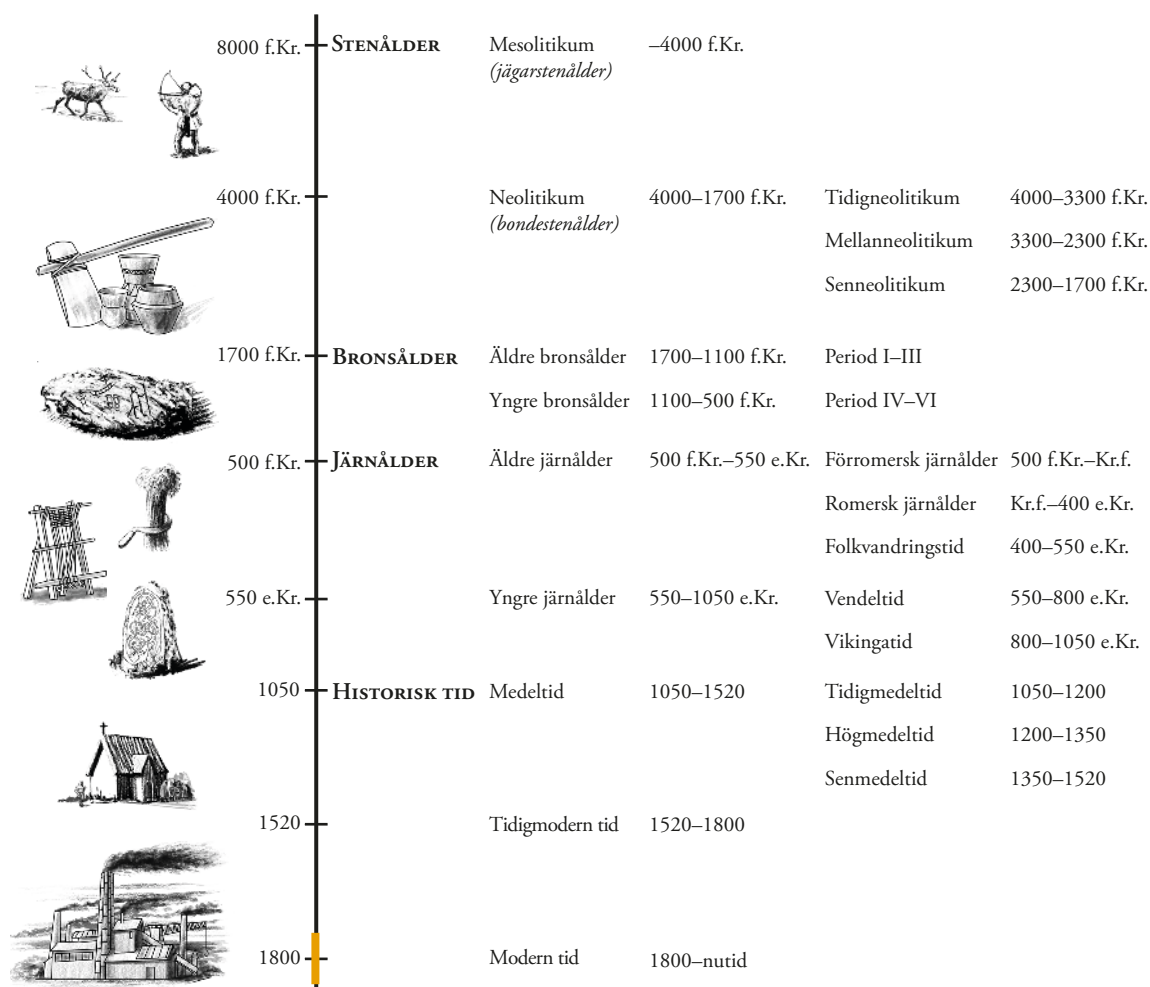
Lovö socken

Ekerö kommun

Stockholms län

Författare Philip Tonemar

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från Länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING	8
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ	9
GENOMFÖRANDE	10
RESULTAT	11
Schakt 1	12
Schakt 2.....	13
Schakt 4.....	14
Schakt 5.....	16
Schakt 6, 7 och 8	19
SLUTSATS	21
REFERENSER	26
Litteratur	26
Digitala källor	26
Kartor.....	26
BILAGOR.....	27
Bilaga 1. Schakt	27
Bilaga 2. Kontexter	29
Bilaga 3. Fynd.....	31

Figur 1. Platsen för schaktningsövervakningen markerad på Terrängkartan, skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

Arkeologikonsult har mellan vintern 2023 och hösten 2024 utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning vid Drottningholms slott, Ekerö kommun i Stockholms län. Initialt utfördes en frivillig utredning av området på uppdrag av Statens fastighetsverk. Detta för att utröna om några okända lämningar skulle beröras av deras arbetsföretag. I samband med detta framkom lämningar av en husgrund. Husgrunden bedömdes utgöra en fornlämning vilket föranledde att resterande arbeten utfördes som schaktningsövervakningar.

Statens fastighetsverk skulle anlägga en ny gångväg och anpassa växtlighet i parkmarken samt plantera nya träd och schakta för bevattning och dräneringsbrunnar. I samband med arbetet skulle arkeologiska lämningar i form av L2024:554 (husgrund) komma att beröras.

Vid schaktningsövervakningen påträffades kultur-lager och konstruktioner från den tidigare kända husgrunden. Lämningarna härrör från den så kallade Röda byggnaden som kan beläggas i kartmaterial från sent 1700-tal. Det framkom även två lämningar från kullerstensbelagda vägsträckningar (L2024:7465 och 7466). Dessa härrör sannolikt från en ursprunglig färdväg som syns i kartmaterial från sent 1700-tal och tidigt 1800-tal.

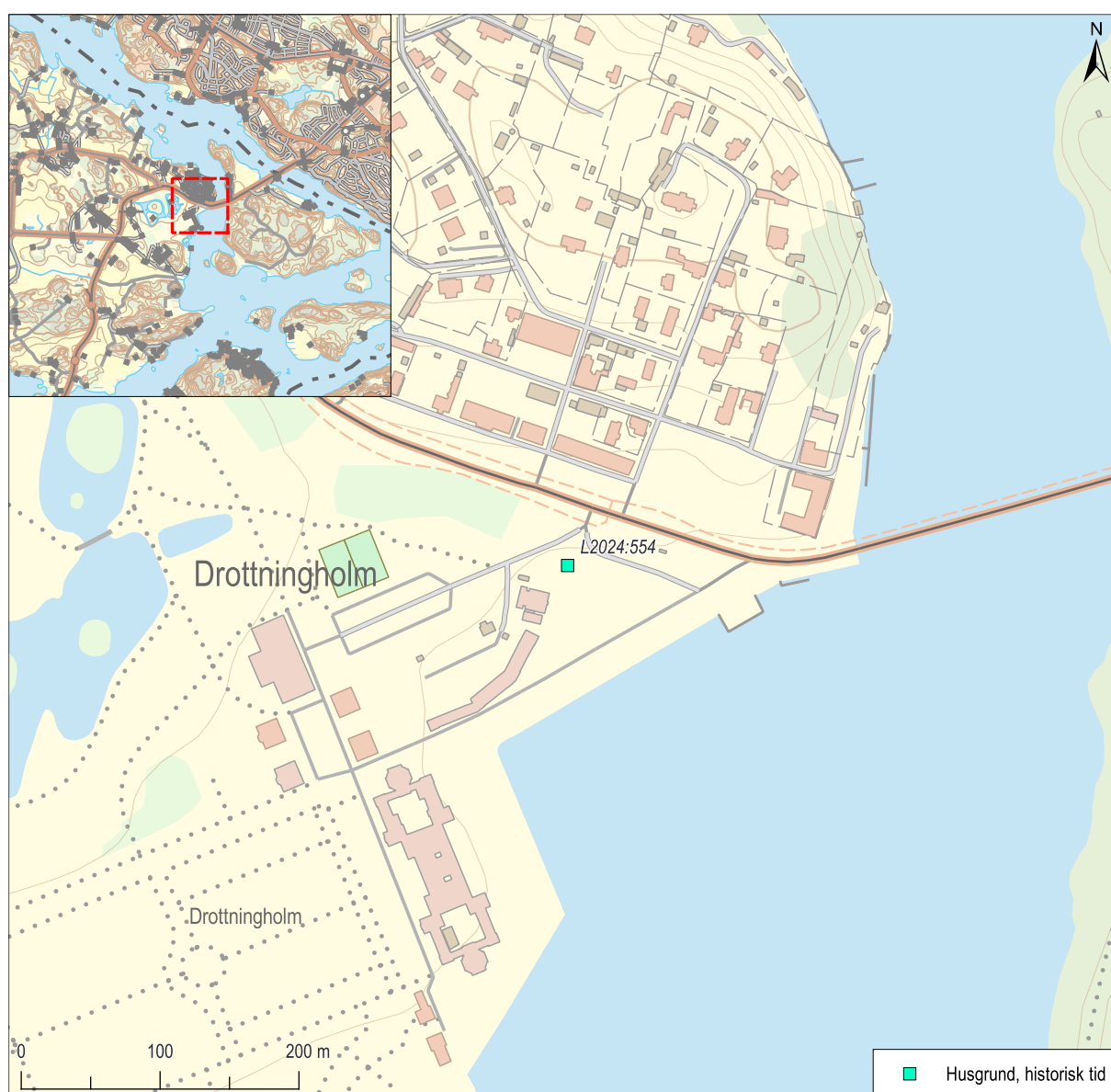
Vid undersökningen påträffades ett fåtal fynd av byggnadsmaterial, keramik, glas och kritpipor med generella dateringar från 1700–1800-tal. Vid den frivilliga utredningen återdeponerades fynden och vid den efterföljande schaktningsövervakningen gallrades de få fynd som samlades in efter registrering.

INLEDNING

Arkeologikonsult har efter beslut av Länsstyrelsen i Stockholms län utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning vid Drottningholms slott, inom fastigheten Drottningholm 1:1, Ekerö kommun, Stockholms län (5446-2024). Vid schaktningen berördes fornlämningen L2024:554 Husgrund (figur 2). Bakgrunden till schaktningsövervakningen var att Statens fastighetsverk skulle anlägga en ny gångväg och då även anpassa växtlighet i parkmarken samt plantera nya träd och schakta för bevattning och dräneringsbrunnar.

Initialt utfördes en frivillig utredning av området på uppdrag av Statens fastighetsverk. I samband med detta framkom lämningar av en husgrund vilken bedömdes utgöra en fornlämning. Det föranledde att resterande arbeten utfördes som schaktningsövervakningar.

Syftet med den arkeologiska schaktningsövervakningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera fornlämningen.

Figur 2. Fornlämning L2024:554 Husgrund som berördes av schaktningsövervakningen. Mot bakgrund av Fastighetskartan i skala 1:5 000. Översikt i skala 1:100 000.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Drottningholms slottsområde på Lovön är ett världsarv sedan 1991. Den äldsta historiska gårdsbebyggelsen på platsen har dock sitt ursprung i den sedan länge försvunna byn Glia, första gången nämnd år 1342 (Ferm, Johansson & Rahmqvist 1992:160). Redan 1579 lät Johan III uppföra den första slottsbyggnaden på platsen och namnet Drottningholm härrör från hans gemål, Katarina Jagellonika. 1661 brann slottet ner men redan året därefter påbörjade arkitekten Nicodemus Tessin d.ä. uppförandet av det nuvarande slottet.

Lovön är rik på fornlämningar, framför allt från järnåldern och flertalet av gravfälten från perioden kan knytas till den historiskt kända bebyggelsen på ön, då huvuddelen av öns gårdar förmodligen tillkommit (Bratt 1994:65).

Området närmast Drottningholms slott utgör inget undantag (Figur 3). Direkt norr om slottspark-

ken återfinns gravfältet L2016:5617 alldeles intill gårdstomten för den gamla kungsladugården Torvesund. Lämningarna från Glia bytomt ligger direkt väster om Slottsparken och på andra sidan vägen återfinns rester av ett mindre gravfält samt enstaka högar och stensättningar. En utredning av områdets lämningar utfördes 2013 av Arkeologistik AB (Andersson & Wertwein 2013).

Det har också påträffats flera lämningar inom Drottningholms slottsområde som kan föras till tidigmodern tid. Bland annat i form av muren från en trädgårdsanläggning (Anund & Bäck 2014), lämningar från äldre trädgårdar (Lindeblad & Bäck 2019), ett äldre vattenledningssystem och rester från ett orangeri (Berger 2018). Vid en frivillig utredning 2023 påträffades lämningar från en byggnad som är avbildad i kartmaterial från sent 1700-tal (L2024:554, husgrund). Detta låg till grund för att för att den aktuella schaktningsövervakningen genomfördes.

Figur 3. Karta över området närmast Drottningholm med utmärkta lämningar i Kulturmiljöregistret. Mot bakgrund av Fastighetskartan i skala 1:10 000.

GENOMFÖRANDE

I samband med anläggandet av en ny parkväg samt schaktningsarbeten för dräneringsbrunn och planteringar deltog Arkeologikonsult vid övervakningar och dokumentation av påträffade lämningar (figur 4). Initialt utfördes en frivillig utredning av området på uppdrag av Statens fastighetsverk. I samband med detta framkom lämningar av en husgrund vilken bedömdes utgöra en fornlämning (schakt 6, 7, 8).

Den frivilliga utredningen föranledde att resterande arbeten utfördes som schaktningsövervakningar. Schaktningsövervakningen utfördes vid behov. Det vill säga när fornlämningar kunde beröras av arbetena. Samtliga schakt grävdes med maskinstöd och lämningarna dokumenterades i plan med RTK-GPS och fotograferades.

Figur 4. Arbetsbild över schaktning av en planteringsgrop.

RESULTAT

Resultat av schaktningsövervakningen

Sex schakt och 13 gropar för plantering av träd grävdes. Tio av trädgroparna togs upp separat medan de övriga grävdes inom schakt 1 (figur 5). Ingen av trädgroparna innehöll något av antikvariskt intresse (Schakt 10). Dessa innehöll enbart odlingsjord som sannolikt lagts på i samband med den senaste omdaning av trädgården. Trädgroparna längst i norr innehöll enbart stenkross, förmodligen som utfyllnader för den vägbank som löper direkt norr om gräsmattan.

Två schakt i norra delen av parken grävdes för bevattning (schakt 11) och för den nya parkvägen (schakt 3). Inte heller dessa innehöll något av antikvariskt intresse.

Nedan presenteras lämningarna som framkom i sina respektive schakt. För fullständiga uppgifter rörande alla schakt och detaljerad information om samtliga kontexter hänvisas till schakt- och kontexttabellerna i bilaga 1 och 2.

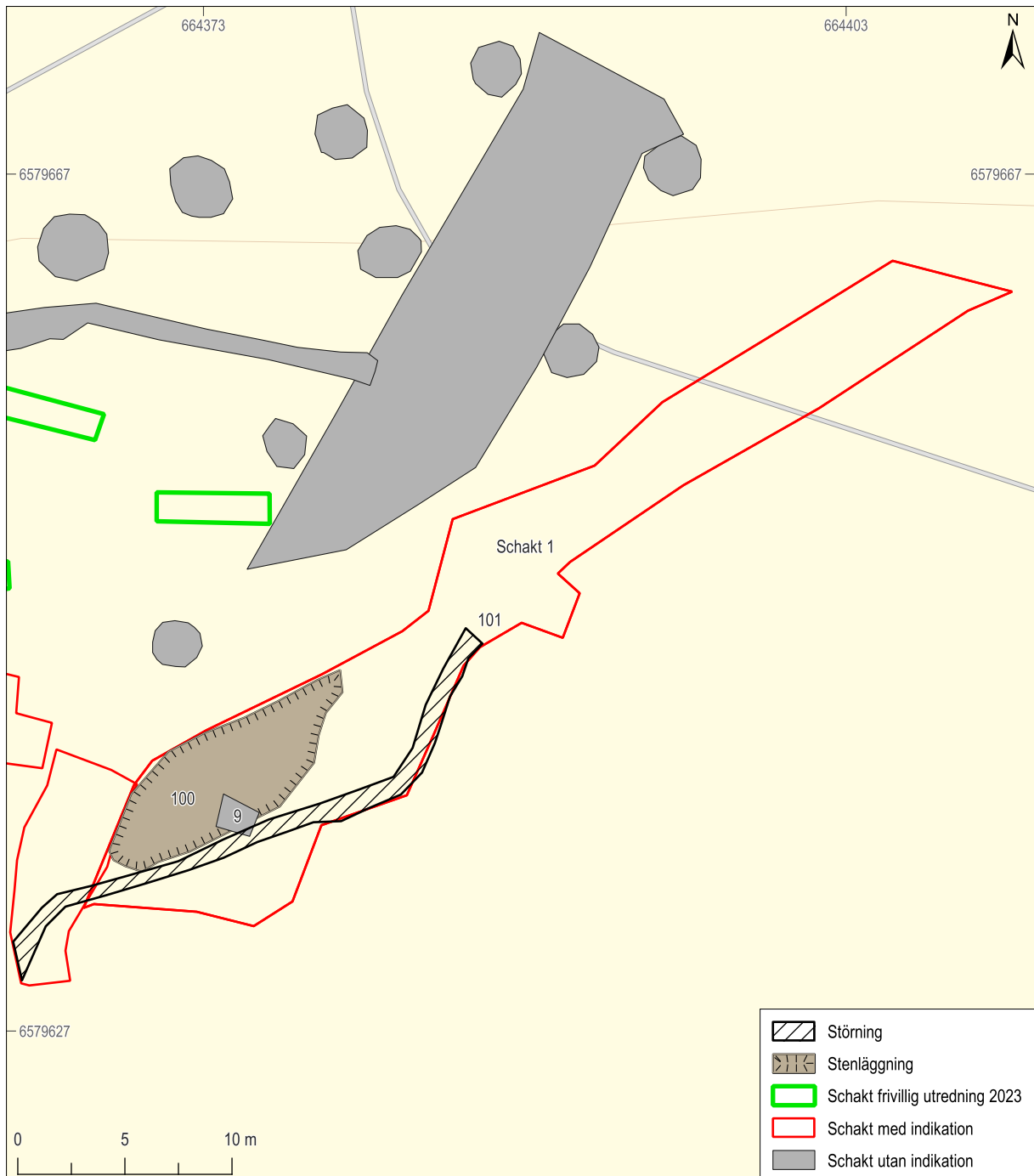
Figur 5. Plan över samtliga schakt som togs upp inom området på Drottningholm. Mot bakgrund av Fastighetskartan. Skala 1:750. Översikt i skala 1:10 000.

Schakt 1

Schakt 1 var beläget centralt inom ytan och var också det ytmässigt största schaktet (cirka 51 x 8 meter). Majoriteten av schaktet grävdes enbart ytligt, cirka 0,3 meter ner, och två tredjedelar av schaktet åt norr var helt utan antikvariskt intresse. I den södra delen av schaktet framkom dock en stenvägg av kul-

lersten (kontext 100) vilken var tydligt skuren av en störning (101) i form av sentida ledningar (figur 6 och 7).

Inom schakt 1 grävdes det även för en dräneringspump (schakt 9) under delar av stenläggningen. Detta schakt var helt tomt och under odlingsjord framkom enbart sandig lera.

Figur 6. Plan över schakt 1 med markerade lämningar och störningar. Skala 1:300

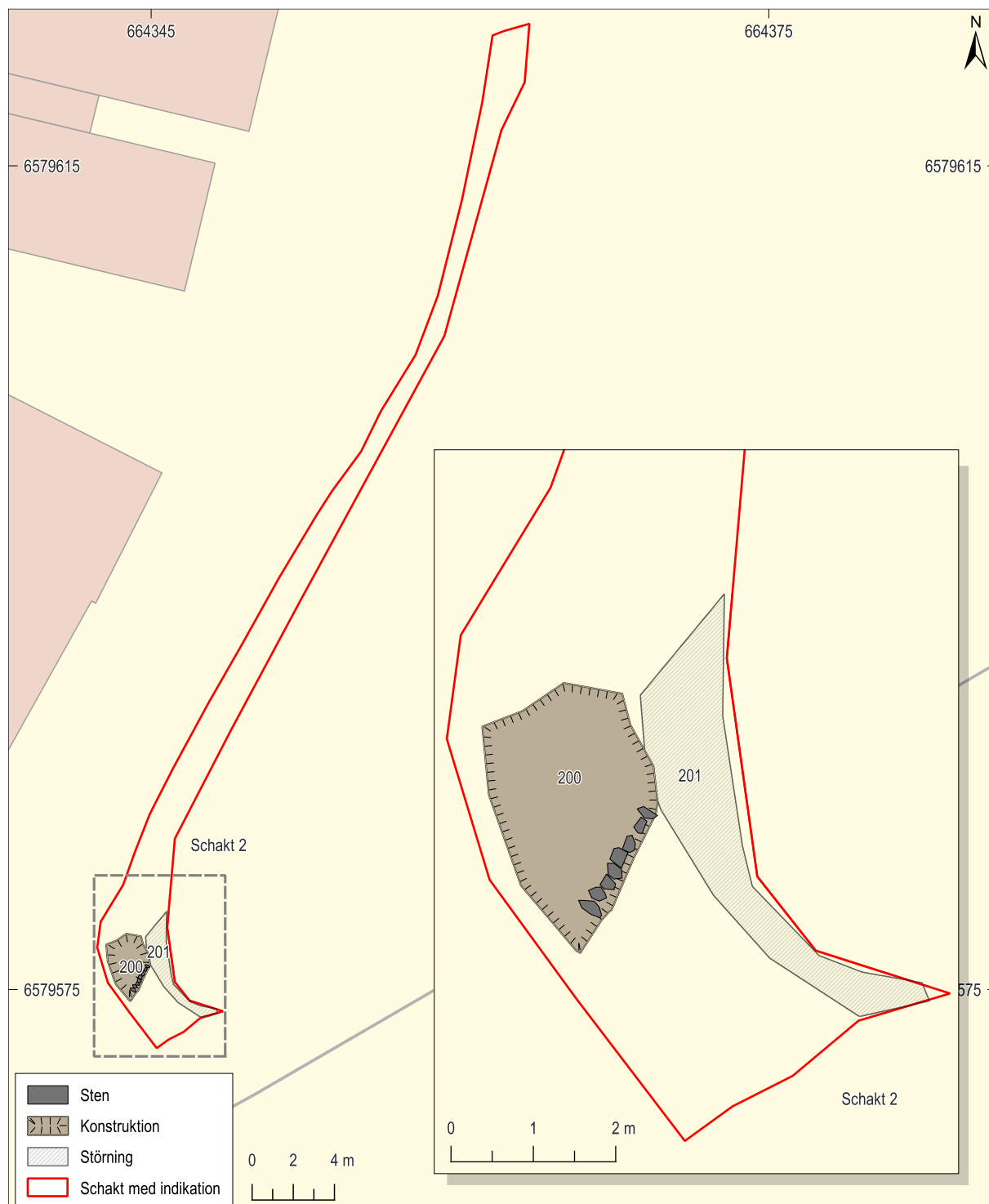

Figur 7. Stenläggning 100. Foto från nordost.

Schakt 2

Schakt 2 var mycket långsmalt (cirka 52 x 1 meter) och löpte i nordsydlig riktning längs med gångvägen öster om Slottsstallet (figur 8). Schaktet var mycket grunt, upp till 0,3 meter, och enbart inom

en yta längst i söder framkom arkeologiska lämningar (kontext 200). Här breddades schaktet upp till 3 meter och en stenläggning av kullersten med fint lagd kantsten kunde dokumenteras (figur 9). Den sydöstra delen av stenläggningen var störd av en ledningsdragnings (störning 201).

Figur 8. Plan över schakt 2 med markerade lämningar och störningar. Mot Fastighetskartan. Skala 1:300, detalj i skala 1:75.

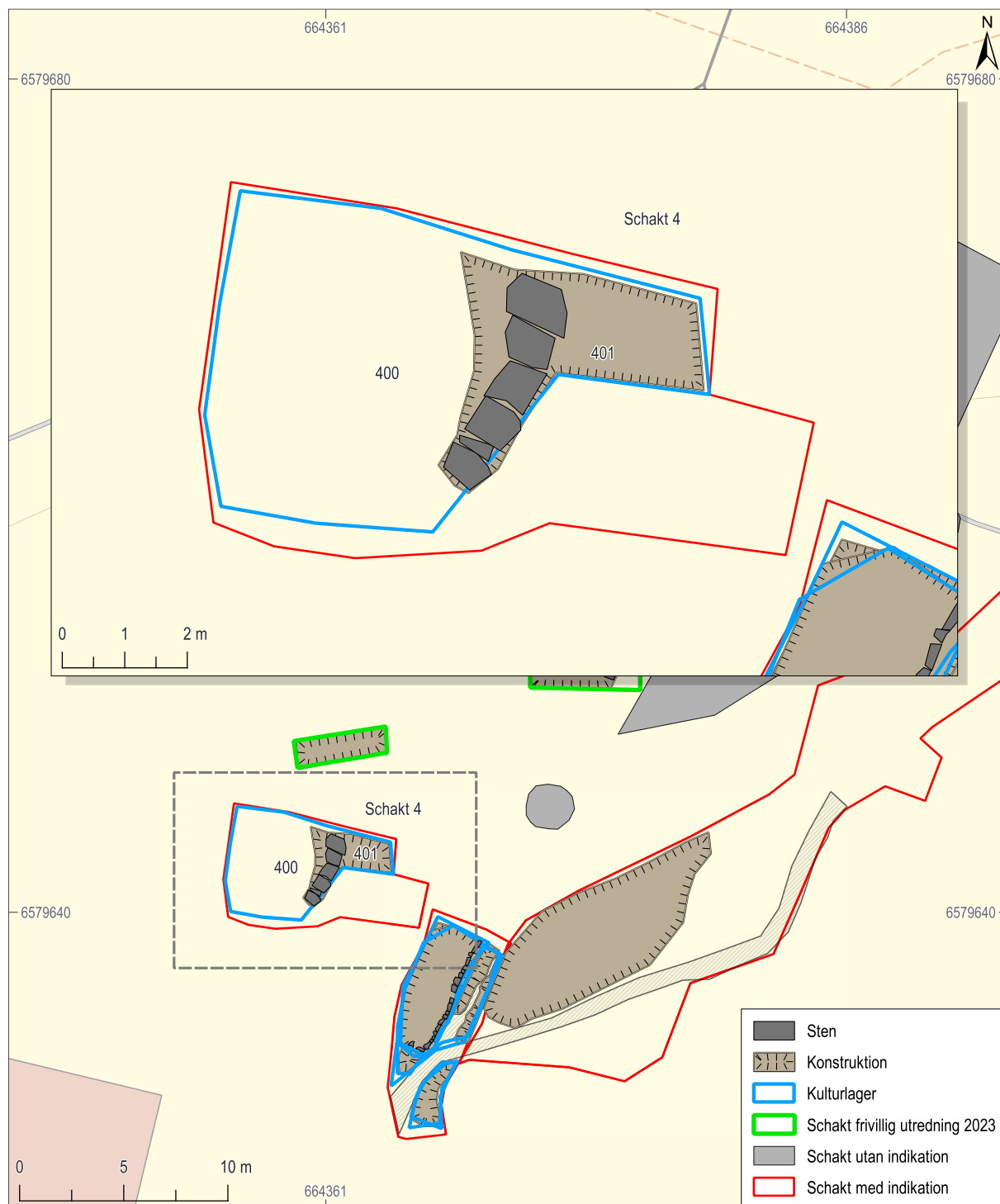

Figur 9. Stenläggning 200. I bakgrunden del av Drottningholms Slott. Foto från norr.

Schakt 4

Schakt 4 grävdes i den västra delen av ytan (figur 10), cirka 9,5 x 5 meter. Schaktet grävdes i två etapper och tidigt observerades arkeologiska lämningar i form av en grundmur. Under grästorven och ett

lerigt matjordslager (cirka 0,3 meter under marknivå) framkom utjämnat raseringsmaterial med tegelkross (kontext 400), kantig sten och kalkbruk i siltig och grusig jord. I lagret påträffades spikar som rimligen härrör från den raserade byggnaden samt kritpipskaft.

Figur 10. Plan över schakt 4 med markerade lämningar. Mot bakgrund av Fastighetskartan skala 1:300 och 1:100.

Under raseringsmaterialet, i schaktets östra del, löpte en stenrad om sex stenar, ca 0,7 x 0,5 - 0,8 x 0,6 meter stora, i nordsydlig riktning (kontext 401). Stenarna var murade med ett gulbrunt kalkbruk och utgör sannolikt delar av en husgrund (figur 11).

Väster om stenraden låg flera lösa stenar av samma dimensioner. Möjligen har dessa tidigare tillhört samma konstruktion och i senare tid rörts om vid ingrepp.

Figur 11. Grundmur 401 och raseringslager 400. Foto från söder.

Schakt 5

Schakt 5 låg mellan schakt 4 och 1 (figur 12), centralt inom ytan och var cirka 11 x 4,3 meter stort. Under grästorven och ett lerigt matjordslager (cirka 0,3 meter under marknivå) framkom ett humöst och siltigt lager med tegelkross och gödsel samt enstaka fynd av keramikskärvar och buteljglas från tidigmodern tid (kontext 500). Lagret täckte ett större raseringslager i västra delen av schaktet (kontext 503) och stenläggningar i den östra och södra delen av schaktet (kontext 501).

Raseringslagret (503) i den västra delen av schaktet innehöll sandsten, tegelkross och kalkbruk samt enstaka större huggna stenar. Lagret gav intrycket av att ha jämnats ut och packats på plats och var med all förmodan en fortsättning på lager 400 i schakt 4. Lagret täckte även i detta schakt rester av en husgrund (kontext 502) som bestod av en grundmur av fint huggen sten (figur 13). Stenarna var cirka 0,3 x 0,2 – 0,2 x 0,1 meter stora och hade en flat sida åt öster. Insidan av konstruktionen bestod av en fyllning med kantig sten och allt var fogat med gult-gulvitt kalkbruk. Under konstruktionen vid-

Figur 12. Plan över schakt 5 med markerade lämningar. Mot bakgrund av Fastighetskartan skala 1:300 och 1:75.

tog en kraftig grundförstärkning (kontext 506) som bestod av kantig och sprucken sten, cirka 0,8 x 0,7 – 0,3 x 0,15 meter stora (figur 14). Somliga av stenarna hade borrhål vilket indikerar att de sannolikt

spräckts tidigast under 1700-talets andra hälft (se t.ex. Dufwa 1985:33f). Stensamlingen gav intrycket av att grävts ner direkt i den underliggande ursprungliga leran och täckts med ett gulvitt kalkbruk.

Figur 13. Grundmur 502 till höger i bild, till vänster syns stenläggningarna 501, från norr.

Direkt öster och söder om husgrunden framkom stenläggningar med kullersten (kontext 501). Dessa bestod av fyra delkontexter kapade av diverse störningar i form av recenta kabeldragningar (kontext 504). Stenarna närmast husgrunden låg dikt an grundstenarna och tolkas som samtida med hus-

grunden. De bör också rimligen, beaktande deras stratigrafiska läge och relationer, vara samtida med kullerstensbeläggningen i schakt 1 (kontext 100). Under stenläggningarna framkom ett grusigt sandlager (kontext 505) som fungerat som sättmaterial åt kullerstenen.

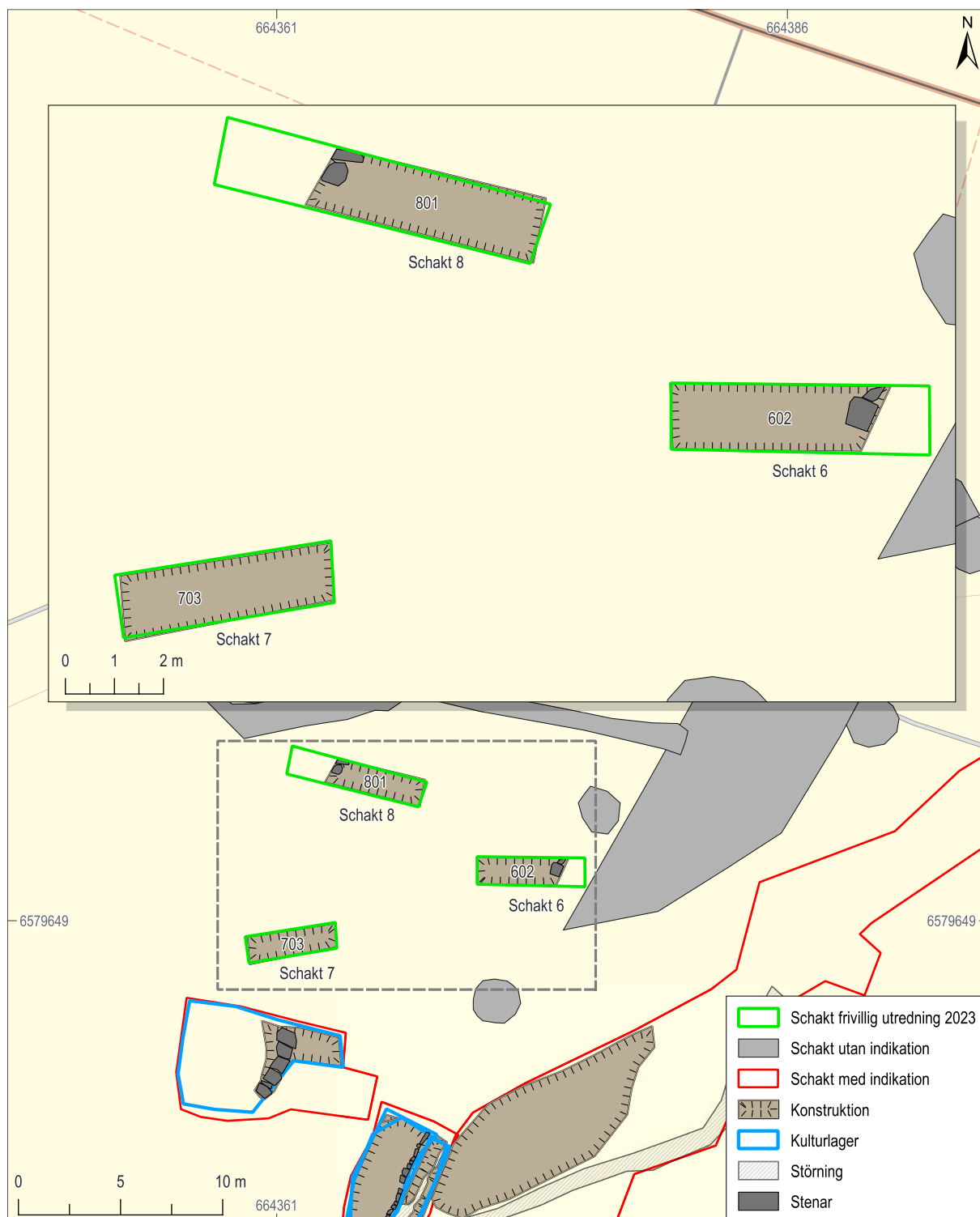

Figur 14. Undersökning med maskin av grundförstärkningen 506. Foto från sydöst.

Schakt 6, 7 och 8

Under en dag i november 2023 utförde Arkeologikonsult en frivillig utredning av området på uppdrag av Statens fastighetsverk, detta för att utröna

om några okända lämningar skulle beröras av deras arbetsföretag. Tre schakt togs upp med maskin och samtliga innehöll lämningar i form av en husgrund (figur 15).

Figur 15. Plan över schakt 6, 7 och 8 med markerade lämningar. Skala 1:300 och 1:125.

Under gräs och ett lerigt matjordslager framkom rester av en stenfylld husgrund vars stenar var fogade med kalkbruk (kontext 602, 703, 801). I schakt 6 och 8 påträffades vad som tolkas som byggnadens västra respektive östra grundmurar (figur 16 17). Sannolikt rör det sig om de nedre grundstenarna, precis som lämningen i schakt 4.

I schakt 6 framkom också enstaka fynd i form av kritpipskaft och ett glassigill från en flaska tillverkad vid Björknäs glasbruk mellan åren 1736–1785 (figur 18). Samtliga fynd från den frivilliga utredningen återdeponerades i respektive schakt vid igenfyllning.

Figur 16. Grundmur 602 i schakt 6. Foto från öst.

Figur 17. Grundmur 801 i schakt 8. Foto från väst.

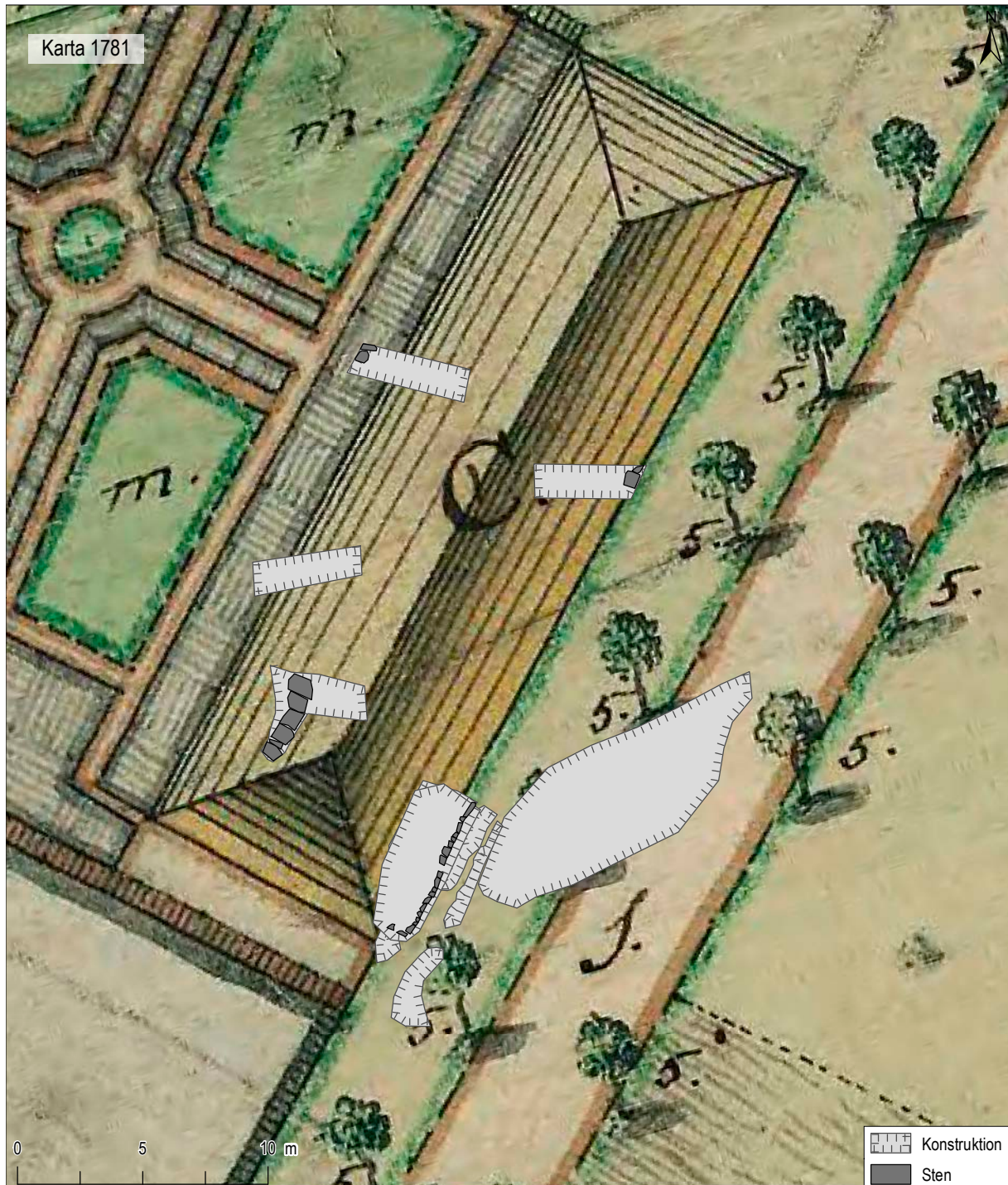

Figur 18. Ett glassigill från en flaska tillverkad vid Björknäs glasbruk i Nacka, mellan åren 1736–1785, framkom intill grundmuren i schakt 8.

SLUTSATS

Husgrunden (L2024:554) som påträffades i samtliga tre schakt vid den frivilliga utredningen kunde dokumenteras även i två av schakten vid schaktningsövervakningen och därför begränsas åt söder, väster

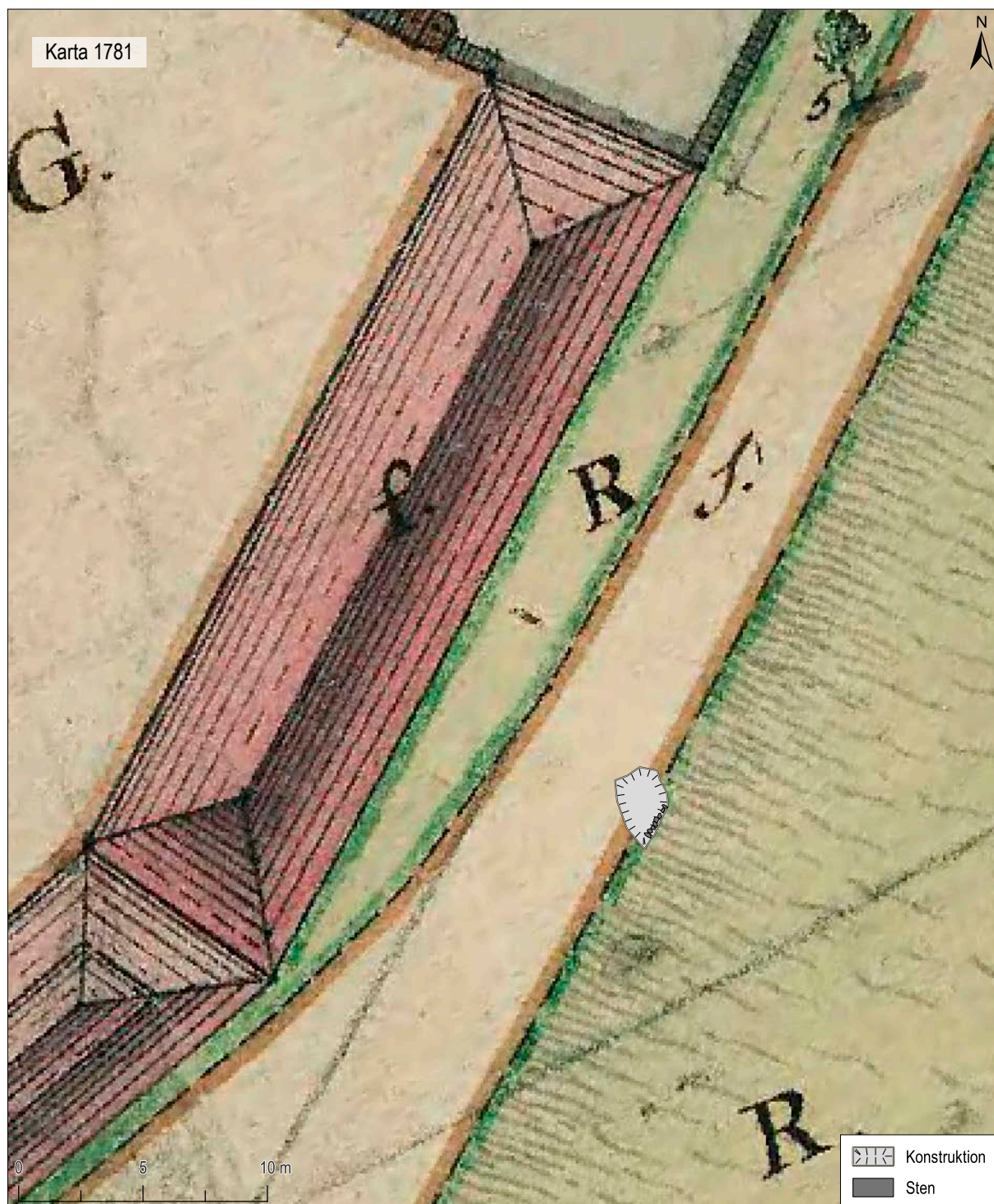
och öster. Utifrån kartöverlägg kan det konstateras att det rör sig om den så kallade "Röda Byggnaden" utmärkt bland annat på Kökeritz plan över Drottningholm från 1781 (figur 19).

Figur 19. Kökeritz plan över Drottningholm från 1781 med de påträffade lämningarna vid huset inlagda. Skala 1:250.

Stenläggningarna som påträffades kan, baserat på stratigrafiska relationer, med stor sannolikhet bedömas vara samtida med byggnaden. Dessa framkom direkt intill husets södra gavel och östra långsida. Cirka 60 meter söder om husgrunden påträffades ytterligare en fint lagd stenläggning, vilken även

den bedöms vara samtida. Tillsammans med övriga framkomna stenläggningar tolkas den ha utgjort delar av en stenlagd väg som löpt längs allén från entrén till slottsparken och vidare via hovstallet ner mot slottet (figur 20).

Figur 20. Kökeritz plan över Drottningholm från 1781 med den påträffade stenläggningen utanför hovstallet inlagd. Skala 1:250.

Byggnaden stod på plats redan 1781 då Kökeritz plan utfördes men saknas i kartan från 1777. I kartan från 1800 står byggnaden kvar men 1811 har parkens utformning delvis förändrats och byggnaden är då försvunnen ur kartmaterialet. I Slottsarkivets handlingar rörande kartor och ritningar framgår det att det pågick en stor verksamhet kring slottsparken och dess olika byggnader under åren 1778–1779 (Riksarkivet), möjligen är det under dessa år som byggnaden uppförts.

De fynd som påträffades överensstämmer väl med byggnadens dateringar utifrån kartorna. Förutom glassigillet framkom en skärva från en blomkruka samt ett fragment från ett stengodskrus, förmodligen av Selterstyp, båda med dateringar från 1700-talets andra hälft till tidigt 1800-tal (figur 21).

Det påträffades också ett antal handsmidda spikar som på typologiska grunder kan föras till perioden före cirka 1850. Denna typ av spik användes under lång tid och kan sällan användas för att datera strukturer mer än väldigt grovt. Storleken på spikarna kan dock ha viss bäring på tolkningen av byggnaden då spiken sannolikt härrör från konstruktioner i form av exempelvis bjälklag, ytterpanel, golv och övriga snickerier. Byggnadsmaterial i järn brukar

sällan tas om hand vid arkeologiska undersökningar och materialet är generellt outforskat och underutnyttjat (Qviström et al. 2023). Vid undersökningen av husgrunden påträffades 2-, 4- och 5-tumsspikar kring byggnaden. Det är storlekar som traditionellt används till tak- och väggpanel invändigt och brädfodring utvändigt. 4-tumsspikar användes även till exempelvis locklister medan 5-tumsspikarna ursprungligen bör ha kommit från golvet. Utifrån de arkeologiska fynden kan vi också säga att byggnaden sannolikt haft en sockel av sandsten och en takläggning med oglaserat enkupigt vingtegel.

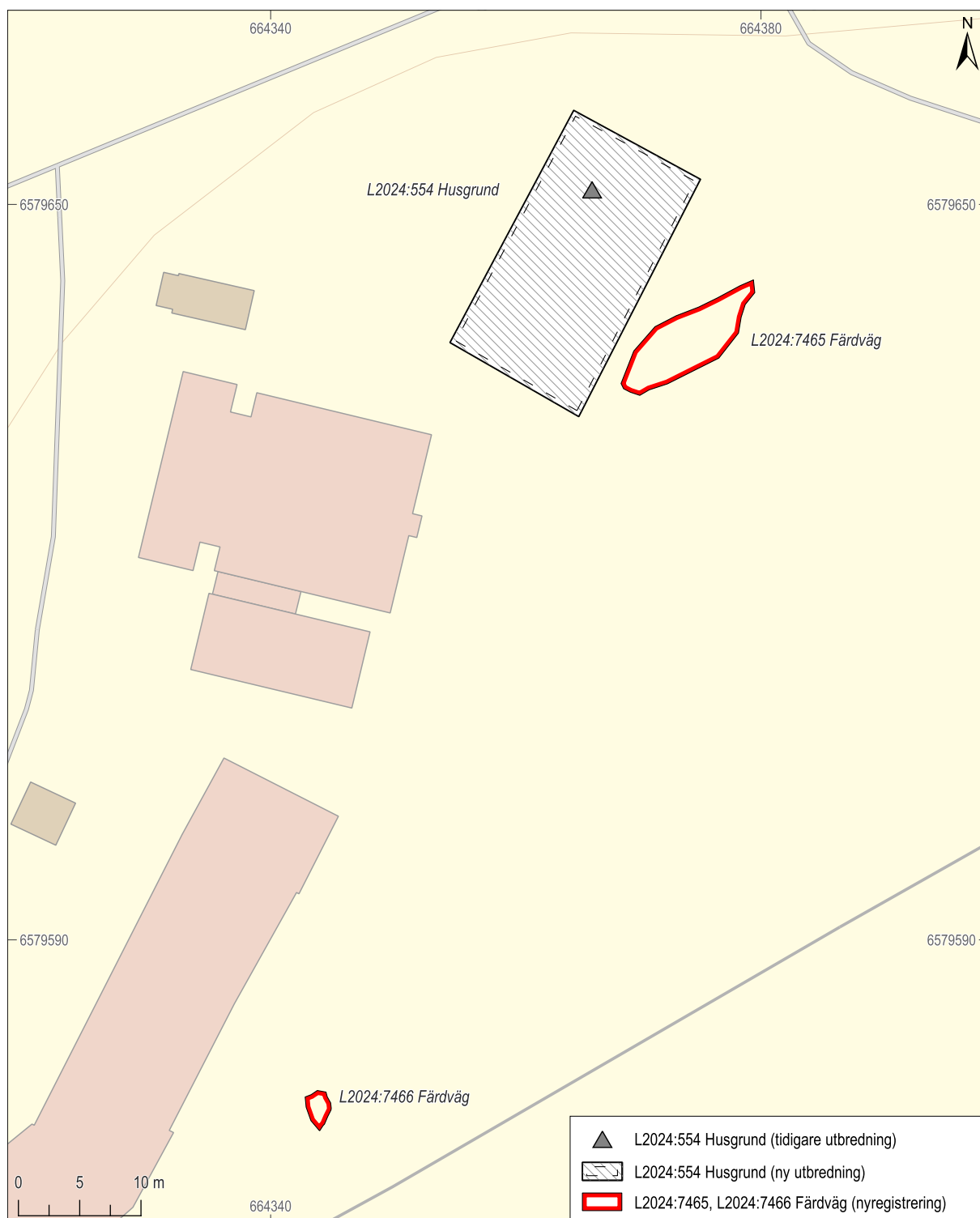
På Kökeritz plan från 1781 står det att det är ”En Bygning för Hofdamer och Cavalierer”, det vill säga ett hus ämnat för de adliga personer som tjänade kungafamiljen. De bodde antingen i slottet eller i byggnader intill. På kartan från 1800 benämns byggnaden i stället som ”Röda Byggningen” och det nuvarande Kavaljershuset, beläget på Malmen direkt norr om slottsmiljön, beskrivs då som ”Cavaliersbyggningen”. Möjligen skedde en förändring i byggnadens funktion under 1790-talet och före 1811 var den som sagt riven. Nuvarande kavaljershuset fick i stället en stor tillbyggnad under samma period, förmodligen redan under 1800-talets första årtionde (SFV).

Figur 21. Samlingsbild över några av de fynd som gjordes vid undersökningarna av husgrunden. Nere till vänster i bild ett fragment från vad som troligen varit en mineralvattenflaska i stengods och bredvid en skärva från en blomkruka i oglaserat rött lergods, båda sannolikt från 1700-talets andra hälft eller tidigt 1800-tal. Bakom skärvorna syns fragment från buteljglas och kritpipsskaft från 1700–1800-tal och till höger en samling handsmidda spikar i olika dimension. Skala 1:1.

I kartan från 1811 har också vägsträckningen utanför hovstallet förändrats och den stenlagda gången vid allén har blivit borttagen. De nu undersökta stenläggningarna har därför registrerats som nya forn-

lämningar; L2024:7465 och L2024:7466 (Färdväg), dessa är undersökta och borttagna, medan husgrunden (L2024:544) numera är delundersökt (figur 22 och 23).

Figur 22. Karta över de nyregistrerade fornlämningarna L2024:7465 och L2024:7466 (färdväg), undersökta och borttagna samt den delundersökta fornlämningen L2024:554 (husgrund). Skala 1:500.

Lämnings-nr (KMR)	Lämningsstyp	Tidigare antikvarisk bedömning	Ny antikvarisk bedömning	Undersökningsstatus	Beskrivning av lämning
L2024:554	Husgrund	Fornlämning	Fornlämning	Delundersökt	Husgrund, cirka 12,3 m bred och minst 21 m lång (NNO-SSV). Yttre grundmurar av större kantig sten, ca 0,7x0,5-0,8x0,6 m stora fogade med gulvitt kalkbruk. Stenfyllt grundläggning inom husgrundens utbredning täckt av rasering i form av sandstensplattor, tegelkross av murtegel och taktegel samt kalkbruk, grus och mindre sten. Fynd av buteljglas, kritpipor, keramik, spikar och planglas i husgrunden.
L2024:7466	Färdväg	Nyregistrering, ingen tidigare antikvarisk bedömning	Fornlämning	Undersökt och borttagen	Stenläggning av kullersten. Ca 2,9 x 2 (N-S) och 0,3 m under gräsmatta. Bestående av ca 0,10 x 0,20 m stora rundade stenar lagda i sättmaterial av ljus grusig sand. Enstaka mindre stenar (< 0,10) ingår i packningen. Begränsades av minst 10 st flata kantstenar på rad i SÖ. ca 0,15 m tj.
L2024:7465	Färdväg	Nyregistrering, ingen tidigare antikvarisk bedömning	Fornlämning	Undersökt och borttagen	Stenläggning av kullersten. ca 13,5 x 5 m (NÖ-SV). Framkom ca 0,3-0,4 m under gräsmattan. Bestående av ca 0,05 x 0,10 - 0,10 x 0,25 m stora rundade stenar i ljus grågul grusig sand, ca 0,15 m tj.

Figur 23. Uppdatering KMR.

REFERENSER

Litteratur

ANDERSSON, K. & WERTWEIN, G. 2013. *Ekerövägen. Särskild arkeologisk utredning, etapp 1, länsväg 261, Ekerövägen, Ekerö och Lovö socknar, Ekerö kommun, Uppland*. Arkeologistik rapport 2013:3.

ANUND, J. & BÄCK, M. 2014. *Barockträdgårdens mur vid Drottningholms slott. Stockholms län; Uppland; Ekerö Kommun, Lovö socken; Drottningholms slott 1:1. Arkeologisk schaktkontroll*. UV Rapport 2014:10. Arkeologiska uppdragsverksamheten. Riksantikvarieämbetet.

BRATT, P. 1994. *Mälaröarna kulturhistoriska miljöer. Ekerö kommun*. Stockholms länsmuseum.

BERGER, Å. 2018. *Orangerigården på Drottningholm. Frivillig förundersökning i form av schaktningsövervakning. Drottningholm 1:1, Lovö socken, Ekerö kommun, Stockholms län*. Rapporter från Arkeologikon-sult 2018:3129. Arkeologikon-sult.

FERM, O., JOHANSSON, M. & RAHMQVIST, S. 1992. *Det medeltida Sverige. 1:7 Uppland, Attundaland: Bro och Sollentuna härader, Färingö tingslag och Adelsö socken*. Riksantikvarieämbetet.

DUFWA, A. 1985. *Trafik, broar, tunnelbanor, gator. Stockholms tekniska historia*. Monografier utgivna av Stockholms stad 62:I. Stockholm.

LINDEBLAD, K. & BÄCK, M. 2019. *Broderiparterren i Drottningholms slottspark. Trädgårdsarkeologisk utredning, Stockholms län, Lovö socken*. PM Arkeologerna 5:2019. Arkeologerna, Statens historiska museer.

QVISTRÖM, L., HALLGREN, M., LIND JENSEN, J., KARLSSON C., SJÖHOLM, M. & TAGESSON, G. 2023. *”Bara spik” – potentialen hos arkeologiska fynd av byggnadsjärn*. Ingår i: META Historiskarkeologisk tidskrift, s. 101–109. 2023.

Digitala källor

SFV, Statens Fastighetsverk.

”Malmen, Drottningholms slottsområde”

Sökdatum: 2024-09-19

<https://www.sfv.se/vara-fastigheter/sok/sverige/stockholms-lan/slottparkerkungsgardar/drottningholm/malmen-drottningholms-slottsomrade/>

Riksarkivet

Kartor och ritningar i Slottsarkivet

SE/RA/566/Drh I

Sökdatum: 2024-09-19

<https://sok.riksarkivet.se/arkiv/MwVrJecRrH6d0G-02H087k3>

Kartor

Riksarkivet

”Concept Charta öfwer Kongl. Lust-Slottet Drottningholm med dess Ägor”
1777

Troligen Gabriel Boding

Kartor och ritningar i Slottsarkivet, Drottningholm.

Kartor, SE/RA/566/Drh I/47 (1777)

Bildid: R0001391_00001

”Charta öfver kongliga lustslottet Drottningholm med en del af dess å Norra sidan belägne ägor”
1781

L. R. Kökeritz

Kartor och ritningar i Slottsarkivet, Drottningholm.

Kartor, SE/RA/566/Drh I/6 (1781)

Bildid: R0001384_00001

Lantmäterimyndigheternas arkiv

”Charta öfver Malmen Samt belägenheten omkring Kungl. Slottet wid Drottningholm”
1800

Aktbeteckning: 01-lov-16

”Charta öfver Drottningholms Kongsgårds inÄgor och Malmen”

1811, Anton Ulrik Berndes

Aktbeteckning: A58-4:3

BILAGA 1. SCHAKT

Schakt-nr	Typ	Längd x bredd (m)	Area (m²)	Djup (m)	Beskrivning	Kontext	Lämnings-nr (KMR)
1	Schakt med indikation	51 x 8 (NÖ-SV)	194,5	0,3-0,4	Majoriteten av schaktet grävdes enbart ytligt, cirka 0,3 meter ner, och två tredjedelar av schaktet åt norr var helt utan antikvariskt intresse. I den södra delen av schaktet framkom dock en stenläggning av kullersten (kontext 100) direkt under den leriga matjorden under gräset. Stenläggningen var tydligt skuren av en störning (101) i form av sentida ledningar	100, 101	
2	Schakt med indikation	52 x 1-3 (N-S)	83,5	0,1-0,3	Schaktet var mycket grunt, upp tillsom mest 0,3 meter, och enbart inom en yta längst i söder framkom arkeologiska lämningar (kontext 200). Här breddades schaktet upp till 3 meter och en stenläggning av kullersten med fint lagd kantsten kunde dokumenteras. Den sydöstra delen av stenläggningen var störd av en ledningsdragning (störning 201).	200, 201	
3	Schakt utan indikation	28 x 7,5 (NÖ-SV)	160	0,1-0,3	Schaktet var mycket grunt, ca 0,3 meter. Direkt under gräs framkom enbart ett lerigt matjordslager. Utan inslag av antikvariskt intresse.		
4	Schakt med indikation	9,5 x 5 (Ö-V)	40	0,4-0,7	Under gräs framkom ett lerigt matjordslager, ca 0,3-0,45 meter ner. Direkt där under framkom utjämnad rasering med tegelkross (400), kantig sten och kalkbruk i siltig och grusig jord. Under raseringen, i schaktets östra del, löpte en stenrad om ca 5 stenar, ca 0,7 x 0,5 - 0,8 x 0,6 m stora i N-S riktning (401). Stenarna var murade med ett gulbrunt kalkbruk och utgör sannolikt delar av en husgrund. Väster om stenarna låg flera större stenar. Möjligen har dessa tidigare utgjort en del av samma konstruktion och i senare tid rörts om vid ingrepp.	400, 401	L2024:554
5	Schakt med indikation	11 x 4,3 (N-S)	35		Under grästorven och matjordslager framkom ett humöst lager med tegelkross, gödsel, keramikskärvor och buteljglas från tidigmodern tid (kontext 500). Lagret täckte ett raseringslager i västra delen av schaktet (kontext 503) och stenläggningar i östra och södra delen (kontext 501). Raseringslagret innehöll sandsten, tegelkross, kalkbruk och större huggna stenar, samt rester av en husgrund (kontext 502). Husgrunden bestod av en grundmur av fint huggen sten med en fyllning av kantig sten och fogat med kalkbruk. Under konstruktionen fanns en grundförstärkning av kantig och sprucken sten (kontext 506). Stenläggningar med kullersten hittades öster och söder om husgrunden (kontext 501), kapade av kabeldragningar (kontext 504). Under stenläggningarna fanns ett grusigt sandlager som fungerat som sättmaterial åt kullerstenen (kontext 505).	500, 501, 502, 503, 504, 505, 506	L2024:554
6	Schakt med indikation	5,3 x 1,4 (Ö-V)	7,5	0,25-0,6	Lerigt matjordslager. Stenfylld husgrund med lera och kalkbruk mellan stenarna. Fynd av kritpipa, planglas och buteljglas. Grävdes vid frivillig utredning 2023.	602	L2024:554
7	Schakt med indikation	4 x 1,3 (Ö-V)	5,2	0,2-0,5	Lerigt matjordslager. Stenfylld husgrund med lera och kalkbruk mellan stenarna. Grävdes vid frivillig utredning 2023.	703	L2024:554
8	Schakt med indikation	6,7 x 1,4 (Ö-V)	9,4	0,3-0,5	Lerigt matjordslager. Stenfylld husgrund med lera och kalkbruk mellan stenarna. Grävdes vid frivillig utredning 2023.	801	L2024:554
9	Schakt utan indikation	1,6 x 1,4 (Ö-V)	2,3	1,2	Schakt för dräneringsbrunn. Grävdes centralt inom schakt 1 under stenläggning kontext 100. Innehöll ingenting av antikvariskt intresse. Ebart udlingsjord, ca 0,4 m följt av sandig lerjord ca 0,4 och ner i ren lera.		

Bilaga 1. Schakt, forts.

Schakt-nr	Typ	Längd x bredd (m)	Area (m ²)	Djup (m)	Beskrivning	Kontext	Lämnings-nr (KMR)
10	Schakt utan indikation	ca 2-2,8 m l/st.	ca 3-5/st.	0,8-1,3	10 rundade schakt som grävdes för plantering av träd. Samtliga utan indikation. Delkontext 1-3 och 9-10 innehöll enbart stenkross direkt under grästorven. Sannolikt utfyllnadsmaterial för bakomvarande vägbank. Övriga trädgropar innehöll endast odlingsjord (ca 0,5 m) följt av sandig lera, helt utan inslag av antikvariskt intresse.		
11	Schakt utan indikation	24 x 1,5 (Ö-V)	28,5	0,4	Schakt för bevattning av parkmarken. Under gräsmattan vidtog endast odlingsjord och enstaka rundade stenar. Utan inslag av antikvariskt intresse.		

BILAGA 2. KONTEXTER

Kontext-nr	Typ	Längd x bredd (m)	Diameter (m)	Höjd/djup (m)	Beskrivning	Schakt	Lämnings-nr (KMR)
100	Konstruktion	13,5 x 5 (NÖ-SV)		0,15	Stenläggning av kullersten. Framkom ca 0,3-0,4 m under gräsmattan. Bestående av ca 0,05 x 0,10 - 0,10 x 0,25 m stora rundade stenar i ljus grågul grusig sand. Samma som kontext 501 i schakt 5 direkt åt väster.	1	L2024:554
101	Recent störning	> 25 x 1 (Ö-V)		0,4	Recent störning i form av ledningsdragningar. Tydlig avgrävning återfylld med ljus sand i sen tid. Skär stenläggning 100 och 501 samt lager 500 och 504.	1, 5	L2024:554
200	Konstruktion	2,9 x 2 (N-S)		0,1	Stenläggning av kullersten. Ca 0,3 m under gräsmatta. Bestående av ca 0,10 x 0,20 m stora rundade stenar lagda i sättmaterial av ljus grusig sand. Enstaka mindre stenar (< 0,10) ingår i packningen. Begränsades av minst 10 st flata kantenar på rad i SÖ.	2	L2024:554
201	Recent störning	> 5 x 1 (N-S)		0,4	Recent störning i form av ledningsdragning för el till belysning. Löper längs med SÖ delen av schaktet, tydlig avgrävning återfylld med steril sand.	2	L2024:554
400	Kulturlager	7,7 x 4,8 (Ö-V)		0,25	Utfyllnadslager med utjämnad rasering. Bestående av siltig och grusig jord samt rasering i form av tegelkross och kantig sten. Fynd av spik och kritpipsskaft.	4	L2024:554
401	Konstruktion	3,8 x 0,8 (N-S)		0,6	Grundförstärkning. Del av husgrunden från "Röda byggnaden". Förmodligen tidigare avgrävd åt väster. Bestod av 5 stenar, ca 0,7 x 0,5 - 0,8 x 0,6 m stora i N-S riktning. Stenarna var murade med gulbrunt till gulvitt kalkbruk. Täckt av raseringsmaterial i kontext 400.	4	L2024:554
500	Kulturlager	7,3 x 3,8 (N-S)		0,1	Infiltrationslager mellan humöst material under gräsmatta och utjämnad rasering kontext 503. Bestod av en humös och lerig silt m inslag av tegelkross och gödsel. Ca 0,05-0,1 m tjockt. Fynd av sentida karaktär i form av blomkruka och buteljglas bl.a.	5	L2024:554
501	Konstruktion			0,15	Stenläggning av kullersten utanför husgrunden från "Röda byggnaden". Fyra delkontexter varav delkontext 3 och fyra ligger dikt an grundstenar i kontext 502. Bestod av ca 0,05 x 0,10 - 0,10 x 0,20 m stora rundade stenar lagda i en ljus grågul grusig sand. Försättning på kontext 100 i schakt 1 direkt åt öster. Avgrävd centralt av störning 504.	5	L2024:554
502	Konstruktion	6,1 x 2,4 (N-S)		ca 0,3	Grundmur i N-S riktning. Utgörs av fint huggen sten., ca 0,3 x 0,2-0,2 x 0,1 m stora. Fasad sida åt Ö. Ca 8 x 3 m (N-S). Insidan täckt av gult-gulvitt kalkbruk och fyllt av mindre kantiga stenar, av samma dimensioner, fogade med samma kalkbruk.	5	L2024:554
503	Kulturlager	6,1 x 2,4 (N-S)		0,2	Utgjämning rasering med sandsten, tegelkross och kalkbruk. Enstaka större huggen granit. Täcker kontext 502. Ca 0,05- 0,2 m tjockt	5	L2024:554
504	Recent störning				Recent störning i form av ledningsdragningar.	5	L2024:554
505	Kulturlager	ca 9 x 3 (N-S)		0,1	Sättmaterial, under kontext 501. Två delkontexter. Samma som följer under kontext 100. Ljus grågul grusig sand.	5	L2024:554
506	Konstruktion	6,5 x 2,6 (N-S)		0,8	Grundförstärkning under kontext 502. Består av kantig sten, granit och gnejs, ca 0,8 x 0,7 - 0,3 x 0,15 m stora, ttt packat i ett gult kalkbruk. Enstaka stenar med ett smalt borrhål, ca 1 cm. Stenarna verkar nedgrävda direkt i underliggande ursprunglig lera.	5	L2024:554

Bilaga 2. Kontexter, forts.

Kontext-nr	Typ	Längd x bredd (m)	Diameter (m)	Höjd/djup (m)	Beskrivning	Schakt	Lämnings-nr (KMR)
602	Konstruktion			> 0,1-0,2	Grundmur. Östra grundmuren till husgrunden från "Röda Byggnaden". Stenar ca 0,15-0,5 m stora. Framkom ca 0,3 m under grästorv. Kalkbruk och lera mellan stenarna samt förekomst av träfragment och fragment av takpannor. Endast bottenstenarna fanns kvar av konstruktionen. Påträffade vid frivillig utredning 2023.	6	L2024:554
703	Konstruktion			> 0,1-0,2	Grundmur. Västra grundmuren till husgrunden från "Röda Byggnaden". Stenar ca 0,15-0,6 m stora. Framkom ca 0,3 m under grästorv. Kalkbruk och lera mellan stenarna samt fragment av takpannor. Endast bottenstenarna fanns kvar av konstruktionen. Påträffade vid frivillig utredning 2023.	7	L2024:554
801	Konstruktion			> 0,1-0,3	Grundmur. Västra grundmuren till husgrunden från "Röda Byggnaden". Stenar ca 0,15-0,7 m stora. Framkom ca 0,3 m under grästorv. Kalkbruk och lera mellan stenarna samt förekomst av träfragment och fragment av takpannor. Endast bottenstenarna fanns kvar av konstruktionen. Påträffade vid frivillig utredning 2023.	8	L2024:554

BILAGA 3. FYND

Fynd-nr*	Objekt/sakord	Föremåls- typ	Material	Del	Antal	Antal fragm.	Vikt (g)	Beskrivning	Gallrad/ konserverad	Lämnings- nr (KMR)
500:5246:1	Kärl	Blomkruka	Keramik	Mynning	1	1	2,3	Mynning med markerad vulst	G	L224:554
500:5246:2	Kärl	Flaska	Keramik	Buk	1	1	2,1	Mineralvattenflaska av "Selters-typ"	G	L224:554
500:5246:3	Kärl	Obestämt	Keramik	Frag- ment	1	1	4,2	Spjälkad på båda sidor	G	L224:554
500:5246:4	Kärl	Fat, Tallrik	Keramik	Spegel	1	1	1,1		G	L224:554
500:5246:5	Kärl	Flaska	Glas	Buk	1	1	8,1	Mörkgrön	G	L224:554
500:5246:6	Kärl	Flaska	Glas	Buk	1	1	11,3	Brungrön, stora luftbubblor	G	L224:554
500:5246:7	Kärl	Flaska	Glas	Buk	1	1	3,5	Grön	G	L224:554
500:5246:8	Obestämt	Obestämt	Tenn	Frag- ment	1	1	0,6	Obestämt	G	L224:554
500:5246:9	Obestämt	Obestämt	Järn	Frag- ment	1	1	9,9	Platt ring, skadad centralt, nihuvud?	G	L224:554
400:1289:1	Byggnads- material	Spik	Järn		2	2	51,9	2st 5" spik, handsmidd	G	L224:554
400:1289:2	Byggnads- material	Spik	Järn		1	2	21,5	4" spik, handsmidd	G	L224:554
400:1289:3	Byggnads- material	Spik	Järn		1	1	5,8	2" spik, handsmidd	G	L224:554
400:1289:4	Pipa	Kritpipa	Lera	Skäft	3	3	14,5	Utan dekor	G	L224:554
400:1289:5	Byggnads- material	Tegel	Lera	Frag- ment	1	1	156	Handslaget rött tegel, ej stortegel	G	L224:554
400:1289:6	Byggnads- material	Taktegel	Lera	Frag- ment	1	1	122,8	Enkuptigt vingtegel, oglaserat	G	L224:554
400:1289:7	Byggnads- material	Kalkbruk	Kalk		1	4	69	Kalkbruksprov	G	L224:554

*Fyndnumret består av tre delar (X:X:X), varav det första är numret på den kontext som fyndet tillhör. Det andra numret är det löpnummer som fyndet tilldelas vid inmätningen i fält och det tredje är det nummer som fyndet får vid fyndregistrering i vår databas SiteWorks. Dessa tre bildar tillsammans föremålets unika fyndnummer.

Rapporter från Arkeologikonsult 2024:3727